

УДК 821.161.2.09(477.53-21)(059)

«МИСТЕЦЬКЕ ГРОНО» – АЛЬМАНАХ ТВОРЧОЇ СПІЛЬНОТИ ГАДЯЦЬКОГО КРАЮ

Мелешко В.А.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

У статті йдеться про те, що дослідження крайових альманахів, їхньої ролі в культурному житті області тісно пов'язано з загальною проблемою вивчення діяльності регіональних літературно-мистецьких видань. Без цього важко уявити повноцінний літературний процес. Широка палітра альманахової продукції певного краю дає можливість простежити основні тенденції літературних напрямів і культурних процесів у регіоні, дослідити вияв суспільної думки, порівняти історію такого роду видань із особливостями розвитку альманахів в Україні. Це й зумовлює актуальність розвідки. Мета статті – розкрити провідні особливості альманаху Гадяччини «Мистецьке гроно», сконцентрувати увагу на деяких його числах, проаналізувати творчість окремих авторів, представлених на сторінках «...гроно» – повністю зrealізована.
Ключові слова: крайовий альманах, літературознавчий аспект, регіональне письменство, тематичні випуски.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. на Полтавщині з'явилася низка альманахів: «Полтава» (вийшли два числа – 1957 рік, 1958 рік), «Вінок І.П. Котляревському» (1969), «Вінок М. В. Гоголю» (укр. 1989, рос 1984), «Голоси молодих» (1969), «Ворскла» (Харків, 1977), «Добридень, братове» (укр. і болгарською мовами, 1977), «У Ворсклі і Янтри одні береги» (укр. і болгарською мовами, Харків, 1981), «Голос ветерана» (Полтава, виходить із 1999 року), «Полтавський сміхограй» (альманах сатири і гумору, Полтава, виходить із 2000 року), «Болотні вогні» (Полтава, 2002, Київ, 2004), «Поетичні зорі – 2004» (Полтава, 2005), «Собори душ своїх бережть» (Полтава, 2007), «Острови» (Полтава, 2007, 2008, 2010), «Поетичні студії» (Полтава, 1998, 2008), «Біла альтанка» (1996, 2006), «Мистецьке гроно» (Гадяч, 2009) та ін.

Крайові альманахи – один із складників літератури певного регіону; вони мають не лише змістові особливості, а й специфічні завдання: представляти тенденції мистецьких напрямів, забезпечувати розповсюдження літературних набутків, окреслювати картину розвитку письменства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми, на які посилається автор.

Історія виникнення альманахів та їхній вплив на розвиток літератури, журналістики й видавничої справи в Україні висвітлена у працях дослідників П. Федченка «Матеріали з історії української журналістики» (1959), В. Дмитрука «Нарис з історії української журналістики ХІХ століття» (1969), М. Возняка «З зарання української преси в Галичині» (1912), М. Жовтобрюха «Мова української преси» (1963), О. Дея, І. Моторнюка, М. Нечитайлюк «Історія української дожовтневої журналістики» (1983), І. Дорошенка «Українська журналістика і критика другої половини ХІХ століття» (1965), І. Бойка «Українські літературні альманахи і збірники ХІХ – початку ХХ ст.: бібліографічний покажчик» (1967) та інших. Вони аналізували альманахи переважно з позицій тогочасної ідеології, тож, на переконання сучасних науковців, їхні оцін-

ки «того чи іншого видання не завжди відповідають істині, часто політично заангажовані» [10, с. 103].

Сучасна наука розглядає альманахи передовсім із погляду журналістики, головню її жанрової специфіки (Див., наприклад: В. Різун, Т. Трачук «Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства»).

Назріла потреба «прочитати» альманахи з погляду літературознавства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття.

Дослідження одного з альманахів Полтавщини – «Мистецьке гроно», його ролі в культурному житті області тісно пов'язано з загальною проблемою вивчення діяльності регіональних літературно-мистецьких видань. Таке дослідження сприятиме з'ясуванню визначальних особливостей літературного процесу в краї.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета розвідки – розкрити провідні особливості альманаху Гадяччини «Мистецьке гроно», сконцентрувати увагу на деяких його числах, проаналізувати творчість окремих авторів, представлених на сторінках «...гроно».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У жовтні 2009 року місцева преса анонсувала появу культурницької спілки Гадяччини, створеної тими й для тих, хто причетний до мистецтва. Тож об'єдналися письменники й композитори, літературознавці й краєзнавці, художники й театрознавці, майстри декоративно-прикладного мистецтва та музиканти – понад 40 осіб. Вони отримали можливість тісно співпрацювати, обмінюватися досягненнями, ділитися планами. Спілку назвали поетично – «Мистецьке гроно», бо «кожна ягідка в ньому – це неповторний талант, неповторний самородок, про якого повинні знати мешканці району» [11]. Очолив «Мистецьке гроно» Олександр Іванович Недовіс – член Полтавської спілки літераторів.

12 грудня 2009 року відбулася перша зустріч «гроновців» із публікою. На зустрічі звучали поезії у виконанні авторів: Олександра Недовіса, Тетяни Рибалки, Лідії Шопіної, Юлії Коваленко, Віктора Жартовського, Анни Семеренко,

Зої Озерської та ін. Спліччани прагнули і прагнуть не лише самореалізуватися через творчість, «але й нести прекрасне людям» [5, с. 36].

Невдовзі новонароджена культурно-мистецька група підгогувала та видала альманах, що так само, як і спілка, найменованій «Мистецьким гроном». У зверненні до читачів альманах позиціонований провісником «творчого життя митців Гадяцького краю» [там само] та ще таким, що кличе «до співпраці і спільної відповідальності за неї» [там само].

Ми свідомі того, що будь-яке видання, а особливо мистецьке – то передовсім люди. До редакційної колеги альманаху ввійшли: Ігор Лідовий (тоді – директор Розбишівської ЗОШ I-III ст.), Галина Недвига (Голова РК профспілки працівників освіти і науки України), Людмила Недовіс (учитель української мови та літератури Римарівської ЗОШ I-III ст.), Олександр Недовіс (учитель математики Краснолуцької ЗОШ I-II ст., член обласної спілки літераторів Полтавщини). Вони запалили у своїх серцях «незгасиму свічу людяності, любові та доброти» [там само] і готові передати її читачам.

Відзначаємо провідну особливість альманаху: всі автори так чи так дотичні до Гадяччини. Опоередковано чи безпосередньо, колись чи тепер кожного з тих, чия публікація з'явилася в «Мистецькому гроні», можна назвати краянину. Цікаво, що таку тенденцію запримітили й митці, критики, журналісти інших регіонів. Так, Володимир Сапон, заслужений журналіст України, мешканець Сіверщини, у деснянській газеті розмірковує: «"Мистецьке гроно" – так називається літературно-краєзнавчий альманах, який виходить у місті Гадячі на Полтавщині. Вельми славному в історичному плані. <...> А тепер запитаєте – до чого тут Чернігівщина, життя якої покликана висвітлювати наша газета? Відповідь проста. Бо редколегія альманаху "Мистецьке гроно" вважає однією з "фішок" свого видання публікацію фантастичної антиутопії "Наближення Звіра" <...> Ростислава Мусієнка. Нашого колеги, кореспондента "Деснянської правди" <...> Приводом для залучення текстів чернігівця до гадяцького літературного починання стало те, що юні роки Ростислав провів поблизу райцентру, в селі Сарі [курсив наш]. І засновники видання всерйоз зацікавилися творчістю земляка [курсив наш]» [12].

Мабуть, це здорово, коли Гадяч повертає «додому» земляків, відшукує їхні коріння, точки перетину з краєм. Уже в першій книзі альманаху представлено перекладацький набуток Івана Цілуйка, котрий зрідні нашій землі. У наступних виданнях такий іменний ряд зростає: Тетяна Рибалка з Луганщини, Наталія Фесик із Гребінки, Ольга Красюк із Сумської області, Ганна Литовець-Гайдаш із сусідньої Зінківщини та ін. Усіх їх поєднала Гадяччина, а нині ще й «Мистецьке гроно».

Багатьма своїми «параметрами» «Мистецьке гроно» перегукується з «Рідним краєм» – альманахом Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Обидва видання мають схожі програмні цілі: дослідження актуальних проблем літературознавства, мовознавства, мистецтвознавства, історії України, краєзнавства; публікація творів сучасних українських письменників; презентація центрів

і видатних діячів національної культури; публіцистичне висвітлення проблем суспільно-громадського життя України; огляд і рецензування нових видань. Щоправда полтавський альманах реалізує ці цілі в загальнодержавних вимірах, а гадяцький – у крайових. І «...гроно», і «...край» виходять із періодичністю два рази на рік.

Інтелектуальну підтримку альманахам, фаховий добір і належну якість матеріалу для опублікування забезпечує високоповажана редакційна рада. «Мистецьке гроно» має також і меценатів, про яких заявляє безпосередньо у тому чи тому числі альманаху.

Часописи відкриті до співпраці з різними віковими групами кореспондентів, їхні повідомлення мусять відповідати концепції видання, проте не обов'язково збігатися з поглядами редакції.

В альманахів і своя постійна аудиторія – широкі інтелегентські кола, учнівська/студентська молодь. Вони дедалі активніше привертають до себе увагу громадськості. «Рідний край» добре відомий у різних куточках України й за межами нашої держави, оскільки прагне якомога масштабніше висвітлювати актуальні проблеми культури, гуманітарних наук, суспільного й політичного життя, залучати до співпраці авторитетних дописувачів, зокрема і з зарубіжжя.

«Мистецьке гроно» теж робить спробу вийти за межі регіону. Одним із шляхів розширення «географії» побутування альманаху стали тематичні видання. Майже кожне число альманаху комусь або чомусь присвячене:

- 170-річчю з дня народження Михайла Драгоманова;
- 200-річному ювілею Євгена Гребінки;
- 163 річчю з дня народження Олени Пчілки;
- 90-річчю утворення Гадяцького району;
- 350-річчю проголошення Гадяча гетьманською столицею;
- 200-річчю з дня народження Тараса Григоровича Шевченка.

Нас зацікавило видання, приурочене Євгенові Гребінці. Відкриває його твір ювіляра «Так собі до земляків» [2, с. 3-5]. Це – передмова до альманаху «Ластівка», який вийшов 1841 року в Петербурзі. На думку критики, передмова «Так собі до земляків» і післямова «До зобачення» творять «за змістом і стилем єдине ціле, що не тільки пояснює задум і назву збірника, а й виявляє ставлення Є. Гребінки до ряду суспільних і художніх явищ». У передмові автор співає хвалу рідному краю та його людям: «Уже я так думаю, що нема й на світі кращого місця, як Полтавська губернія. Господи Боже мій милостивий, що за губернія! І степи, і ліси, і сади, і байраки, і щуки, і карасі, і вишні, і черешні, і усякі напитки, і воли, і добрі коні, і добрі люди <...>» [2, с. 3]. За словами письменника Віктора Баранова, передмова, звернена «до рідної Полтавщини, є гімном любові до України. Власне, то навіть не любов, а благоговіння, обожнення краю, його природи, людей, навіть дещо ідеалізована гармонія природного середовища й людського в ньому буття» [1, с. 1].

Розкривши річний цикл життя українців, точніше, опоетизувавши життя земляків-полтавців, Євген Павлович розмірковує про книги, писані «чисто по-московськи, так що наш брат, простий чоловік, то дечого й не розбере <...>» [2, с. 4].

То ж звичайніше «у сто десятих раз читать Котляревського “Енея” або повісті Грицька Основ’яненка, і читаєш, і смієшся, і плачеш...» [2, с. 3]. Важливо, твердить Гребінка, розширювати лектуру українців рідномовними творами, що й покликана була робити його «Ластівка».

Гадяцький альманах, переконані ми, помістив публіцистичний виступ Є. Гребінки з огляду на його актуальність, адже автор порушив тему національної гідності, віковичного прагнення українців до незалежності.

Закономірно й логічно, що відразу після Гребінчиної публіцистичної передмови в альманасі – стаття Тетяни Третяченко «Через роки, через віки» [13, с. 5-7], де зауважено літературно-мистецьку діяльність письменника-ювіляра в Петербурзі. Найбільше місця у своєму висліді авторка (до речі, гадяцька землячка) відвела роботі Гребінки над альманахом «Ластівка».

У ювілейному числі «Мистецького грона» вміщено й роман Гребінки «Черные очи» (1843).

Часто на сторінках «Мистецького грона» друкують художні набутки Олександр Недовіс, Надія Крамаренко, Борис Левицький, Тетяна Третяченко, Григорій Шанько, Ганна Дейна.

Ми звернули увагу, що Г. Дейна, гадяцький краєзнавець, воістину вражає читацьку аудиторію своїм пристрасним переконливим словом, професійним володінням історико-літературним матеріалом, умінням увести його в контекст біографії видатних родин, передовсім Драгоманових і Косачів. Вона давно і плідно вивчає їхнє гадяцьке оточення, має міцні контакти з теперішніми гадяцькими родинами в кількох поколіннях; досліджує давніші місцеві періодичні видання.

Стиль письма нашої землячки – науково-популярний. Авторка перевінчує свої розмисли глибоко образними фразами, зворотами: «Про красу цього урочища ніхто не дбає. Воно прекрасне у своїй первозданності. Степові вітри полощуть на далеких обрїях сиве крило полину. Затерпло зупинились серед важких рос берези, гублять погляд серед того пригїр я, де колись стояла школа» [4, с. 25]. Пані Ганна друкувала свої розвідки також і в альманасі «Рідний край» [3], була учасницею кількох науково-практичних конференцій.

Олександр Недовіс за фахом – математик, за покликанням – лірик, автор семи поетичних збірок: «Під світлом надії» (1993), «Не можу сказати “Прощай”...» (1994), «Пізнїй сонях» (1997), «Вишнева заметіль» (2003), «Благослови, душе моя, Любов!» (2007), «Веде душа забутими стежками» (2007), «Любові світло золоте» (2012).

На нашу думку, поетичний набуток земляка можна поділити на три тематичні групи:

- вірші історичної тематики;
- інтимна поезія;
- філософська лірика вічних істин.

Дослідники творчості О. Недовіса відзначають, що в набутку митця важливе місце посідають «вірші історичної тематики» [6, с. 5]. Минувши цікава авторові своїм перегуком із днем нинішнім та з вічністю. Сучасників поет прагне розбудити художнім словом, бо досить «по землі збайдужіло ходить».

У триптисі «Козацькі душі» кожна частина звернена у якийсь часовий вимір: перша – у минуле, друга – у сучасне, третя – у майбутнє.

Минуле – це вітри, степи, побратимство, кіш, гетьман, Січ, воля («козацька вольниця в Січі гуля»). Козакам важко збагнути, чому в добу автора «забур’яніння» в душах і на полях українців. Біль пронизує рядки гадяцького поета:

Чому ж тобі
ця зранена руїна
Вже вкотре шлях
зуміла перейти?
Чому ж весною
вквітчена калина.
Зуміла в серце
щемом пророста?

Лицарі-козаки в О. Недовіса – духовно багаті. Для творення цього образу автор використовує низку стилістичних фігур: риторичні оклики, анафору («та ми ж»), фразеологізми, пестливі форми іменників («воленька»).

Митець констатує, що його сучасники не скористалися «дарунком» предків, забули про велике, а переймаються лише своїми інтересами, власними проблемами і «замість хліба сіють лободу».

Оптимістично звучить третя частина «Козацької душі», бо в ній відчутна віра ліричного героя у відродження духовності України та українців, у зміни на краще.

Для О. Недовіса історія – не лише часи давноминулі, а й події, що відбувалися кілька років тому. У вірші «Землякам» автор говорить про радянські часи, коли знищували церкви, священиків, віру. Епіграф до «Земляків» узято з роману Олесея Гончара «Собор»: «А нащадки ж прийдуть колись, питають, ану якими ви були? Що збудували? Що зруйнували? Чим ваш дух трепетав?»

В основі вірша – спогади односельців поета, і це теж історія. Господь і справедливість – два образи, які проходять через увесь твір.

У «Мистецькому гроні» вміщено вірші про любов, адже «уся поетична творчість О. Недовіса пройнята величним почуттям Любові» [6, с. 16]

Ліричний герой звертається до власної душі, щоб вона привернула до нього Любов, бо без неї жити неможливо:

Благослови, душе моя, Любов!
Без неї я – суха биллина в полі,
Без неї мій не виплесне вогонь,
Без неї світ холодне у неволі.

Лірика краєнина – свідчення постійних пошуків сучасної літератури й одночасно – прикраса альманаху.

Отже, розгляд творчості Олександра Недовіса в контексті альманахової літератури засвідчує зв’язок між окремим і загальним у розвитку письменства.

Висновки з дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку.

Отже, «Мистецьке грона» – районний альманах, який завоював «територію» інших регіонів. Цей альманах, перше число якого з’явилося в грудні 2009 року

– представляє творчу й освітянську спільноту Гадяччини («Альманах культурно-мистецької спілки Гадяцького краю та Гадяцького райкомунпрацівників освіти і науки України»);

– є науковим, публіцистичним, літературно-художнім, краєзнавчим виданням;

– друкує переважно набутки земляків;

– несе інформаційну потужність, увиразнюючи видавничу концепцію, поглиблюючи суспільну ефективність друкованого слова;
 – має свою постійну аудиторію – широкі інтелігентські кола, учнівська/студентська молодь;
 – репрезентує художні тексти провідних митців гадацького краю, з-поміж яких виокремлюємо Олександра Недовіса. Увесь набуток О. Недовіса поділяємо на три тематичні групи:

– поезії про історичну минувшину та зв'язок між різними часовими вимірами;
 – лірика Любові;
 – вірші – філософські основи буття.
 Вивчення крайових альманахів у літературознавчому аспекті – перспективний науковий напрямок, який зриміше окреслить особливості розвитку крайового та загальноукраїнського письменства.

Список літератури:

1. Баранов В. Вічний, як сам народ / Віктор Баранов // Літературна Україна. – 2012. – Січень. – С. 1.
2. Гребінка Є. Так собі до земляків / Євген Гребінка // Мистецьке гроно. Альманах культурно-мистецької спілки Гадацького краю та Гадацького райкому працівників освіти і науки України. – Гадач, 2012. – С. 3-5.
3. Дейна Г. Напіврозкрита таїна доріг / Ганна Дейна // Рідний край. – 2013. – № 1(28). – С. 203-205.
4. Дейна Г. Цяччин хутір / Ганна Дейна // Мистецьке гроно. Альманах культурно-мистецької спілки Гадацького краю та Гадацького райкому працівників освіти і науки України. – Гадач, 2012. – С. 25-27.
5. Культурно-мистецька спілка Гадацького краю // Мистецьке гроно : Альманах культурно-мистецької спілки Гадацького краю та Гадацького райкому працівників освіти і науки України. – Гадач, 2009. – С. 36.
6. Недовіс Л. Література рідного краю: мотиви духовності у творчості Олександра Недовіса : Навчально-методичний посібник / Людмила Недовіс, Тетяна Недовіс. – Гадач: видавництво «Гадач», 2011. – 40 с.
7. Недовіс О. Благослови, душе моя, Любов / Олександр Недовіс. – Гадач: видавництво «Гадач», 2007. – 75 с.
8. Недовіс О. Веде душа забутими стежками / Олександр Недовіс. – Гадач: видавництво «Гадач», 2007. – 55 с.
9. Недовіс О. Вишнева заметіль / Олександр Недовіс. – Гадач: видавництво «Гадач», 2003. – 55 с.
10. Острови-3. Альманах молодих полтавських авторів – Полтава: ПП Шевченко Р.В., 2010. – 171 с.
11. Перша зустріч «Мистецького гроно» з глядачами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazetta.ucoz.net/publ/1-1-0-124>.
12. Сапон В. ДДТ. Або «ДУСТ», або Досконалий демократичний тоталітаризм / Володимир Сапон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hvilya.com/publ/ddt_abo_dust_abo_doskonaliy_demokratichnij_totalitarizm/1-1-0-63.
13. Третяченко Т. Через роки, через віки / Тетяна Третяченко // Мистецьке гроно. Альманах культурно-мистецької спілки Гадацького краю та Гадацького райкому працівників освіти і науки України. – Гадач, 2012. – С. 5-7.

Мелешко В.А.

Полтавський національний педагогічний університет
 імені В.Г. Короленко

«МИСТЕЦЬКЕ ГРОНО» – АЛЬМАНАХ ТВОРЧЕСКОГО СООБЩЕСТВА ГАДАЧСКОГО КРАЯ

Аннотация

В статье подчеркивается, что исследования краевых альманахов, их роли в культурной жизни области тесно связано с общей проблемой изучения деятельности региональных литературно-творческих изданий. Без этого трудно представить полноценный литературный процесс. Широкая палитра альманахов конкретного края дает возможность проследить основные тенденции литературных направлений и культурных процессов в регионе, исследовать проявление общественной мысли, сравнить историю такого рода изданий с особенностями развития альманахов в Украине. Это и обуславливает актуальность статьи. Цель публикации – раскрыть главные особенности альманаха Гадачского района «Мистецьке гроно», сконцентрировать внимание на отдельных его числах, проанализировать творчество некоторых авторов, представленных на страницах «...гроно» – реализована.

Ключевые слова: краевой альманах, литературоведческий аспект, региональная литература, тематические выпуски.

Meleshko V.A.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

“ART BUNCH” – THE ALMANAC OF HADIACH REGION CREATIVE COMMUNITY

Summary

The article is focused on the fact of interconnection of regional almanacs' studies as well as their role in the cultural life of the region, and general problem of regional literary-artistic publications' disquisitions. It is asserted the full value literary process march could hardly be investigated without this base. The almanac output wide palette of the certain region leads to the all-embracing analysis of regional literary styles' and cultural processes' tendencies, reveals society's opinion exposure peculiarities, makes the further possibility to compare the history of this type of produce and Ukrainian almanacs' evolving characteristic features in total. All the latter determines the actuality of the given article. The aim of the research – to give deep examination of the “Art bunch” Hadiachchina almanac, paying the thorough attention to some of its issues; to explore the creative activity of the certain authors, whose works are represented in the almanac, – was ascertained in succession.

Keywords: regional almanac, literary criticism aspect, regional literature, thematic issues.